NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT-EKSAMEN
2019

LEWENSORIËNTERING
GEMEENSKAPLIKE TAAK VIR ASSESSERING
LEEDERWERKBOEK
DEEL A

HANDELSMERK: SUIDER-AFRIKAANS

Ons leef in 'n era van kompleksiteit en onsekerheid: uitdagings ten opsigte van ons persoonlike veiligheid, werksekerheid, inkomstesekerheid en ons identiteit bedreig ons gevoel van gerustheid in ons huidige lewe en vir ons toekoms. Ons optimisme oor ons nasie se toekoms kan wankelrig wees. Ons vergelyk ons realiteit met dié van mense in ander lande en vind dat ons land tekortskiet. Dit is gebroke en mense is kwaad. Ons beleef die uitdagings van ons uiteenlopende geskiedenis, kulture en ervarings.

[Bron: <www.tourismtattler.com/articles/marketing/southern-africa-regional-brand-communications-and-management-strategy/778. Besoek 21/10/2018>]

Dit lyk dikwels makliker om stil te staan by wat ons pla in plaas daarvan om deur uitdagings gestimuleer te word en op die toekoms te fokus.

Om as nasie vordering te maak moet ons eerlike en moeilike gesprekke met mekaar voer om te bespreek hoe om 'n ander en positiewe toekoms vir ons almal te bewerkstellig. Ons moet 'n nasie word met vars drome en hoop vir ons land en die moed ontwikkel om hierdie drome te verwesenlik.

"Uit relatiewe obskuriteit* moet elke generasie sy missie ontdek en dit verwesenlik of verraai ..." – Frantz Fanon

[Bron: Remembering Frantz Fanon: Top 10 quotes by the pan-African activist, *Arthur Chatora*, 7/12/2015, This Is Africa – Opinion and Life Style, <https://thisisafrica.me/10-quotes-by-frantz-fanon/> Besoek 21/12/2018]

Woordelys:
Obskuriteit – oënskynlik onbelangrik, onbekend en moeilik om te verstaan

IEB Copyright © 2019

NOTA AAN LEERDER

Die doel van die Lewensoriëntering-GTA vir 2019 is om jou uit te daag om te ondersoek wat jou identiteit as Suider-Afrikaner vorm, oor enige onsekerheid en kommer oor jou toekoms in jou land te besin, die aspekte binne jou land waarop jy trots kan voel te verken en jou uit te daag om te soek na geleenthede om jou land beter te maak.

Deur die ontleding van spesifieke kontekstuele bronne en die verpligte assesseringstake sal daar van jou verwag word om jou eie waardes, oortuigings en emosies, en dié van ander wat by jou land van oorsprong betrokke is, te ondersoek en daaroor te besin; jy sal uitgedaag word om na binne te kyk om te besef watter aspekte jou identiteit gebou het en te soek na bewyse van positiewe aksie binne jou land waarop jy trots kan voel en dan jou eie bydrae hiertoe te oorweeg.

Die vaardighede van kritiese denke, hersiening van kontekste en intelligente probleem-oplossing sal ondersoek en geassesseer word.

> "Dit is 'n lewensvaardigheid en studente vandag – wat in 'n wêreld van konstante harwar leef – het dit nodiger as ooit tevore."

[Bron: "Stephens Unplugged", 2010, <http://www.vision.org/visionmedia/personal-development/self-knowledge/44343.aspx> Besoek 05/10/2017]

Die LO-temas hieronder sal in die GTA A- en GTA B-taak geïntegreer word:

- ontwikkeling van die self in die samelewing
- demokrasie en menseregte
- omgewings- en sosiale verantwoordelikhede
- die werkwêreld

ASSESSERINGSVEREISTES

Vraag 3 (20 punte) en Vraag 4.2 (60 punte wat tot 30 punte gehalveer sal word) is verpligte vrae vir assessering.

Werk asseblief Vraag 1 en 2 saam met jou eweknieë deur en let sorgvuldig op die kommentaar en waarnemings van ander. Dit sal jou help met jou begrip van die veelvuldige perspektiewe wat met elke kontekstuele bron verband hou waaraan jy dalk nog nie voorheen gedink het nie. 'n Begrip van die perspektiewe van ander sal jou help om kwaliteitantwoorde in die werklike GTA A- en GTA B-assessering te verskaf.

Maak asseblief seker dat jy toereikende detail in jou antwoorde verskaf wat jou antwoorde in beide die GTA A- en GTA B-assessering betref. Jy moet diep nadink oor elke vraag en verseker dat jou menings en gedagtes deur geldige argumente ondersteun word.

NEEM ASSEBLIEF KENNIS: Hierdie gemeenskaplike taak vir assessering het geen politieke agenda nie. Die doel daarvan is om gesprekke en bedagsaamheid te genereer wat leerders sal inspireer om positiewe tussenkoms te ontwikkel.

IEB Copyright © 2019

VRAAG 1

EK IS 'N AFRIKAAN

Doel: *Om die konsep van nasionale trots en wat dit beteken om Suid-Afrikaans te wees, te ondersoek.*

Die registrasie van Suid-Afrika se eerste vrygeborenes by instellings van hoër onderwys vroeër vanjaar het die kwessie van ons nasionale identiteit weer in skerp fokus geplaas. Met hul grootword in 'n postapartheidsamelewing was hul ervarings anders as dié van vorige generasies. Aangesien ons 'n toekoms binnegaan wat uiteindelik deur die volgende generasie gevorm sal word, moet ons ons vordering as nasie hersien en weer kyk na waarheen ons op pad is.

Dit is nuttig om identiteit as vertrekpunt te gebruik in die proses om ons verlede en toekoms te herevalueer. Ek beleef dit gereeld in my betrokkenheid by studente. Die meeste van hulle sê wat ons saambind, is die ideaal om almal se waardigheid in die konteks van ons diversiteit te omhels. En as ek na verskeie debatte in die media kyk, is nasionale identiteit 'n kwessie wat vir alle Suid-Afrikaners van belang is.

Identiteit word gekonstrueer. Dit kom tot stand wanneer 'n individu of groep hulle met sekere waardes of aksies vereenselwig. Dit is 'n vorm van bewussyn, 'n bewustheid van hoe jy jouself en ander definieer, en hoe die samelewing jou en ander sien.

[Aangepas en vertaal uit: Russel Botman, 26/03/2013, What does it mean to be South African? The Star <https://www.iol.co.za/the-star/what-does-it-mean-to-be-south-african-1568253> Besoek 31/12/2018]

KLASBESINNING EN -BESPREKING

1. Watter persepsies het jy – of ander – van jou land en van jou kontinent?

2. Is dit meestal positief of negatief? Waarom dink jy is dit so?

3. Hoe sal jy volgens jul besprekings die Suid-Afrikaanse identiteit beskryf?

4. Is dit iets waarmee jy jou persoonlik vereenselwig? Is jy trots op of skaam vir hierdie identiteit? Beskou jy jouself as deel van hierdie identiteit?

5. Wat is jou redes vir die antwoorde in Vraag 4?

6. Indien jou antwoord op Vraag 4 nie heeltemal positief is nie, wat wil jy sien verander sodat jy meer *Trots Suider-Afrikaans* kan voel? Stel 'n wenslys op.

IEB Copyright © 2019

Lees die artikel hieronder deur en beantwoord dan die vrae wat volg.

My definisie van Afrika-identiteit

Wat is Afrika-identiteit? Die antwoord op hierdie vraag lyk heel vanselfsprekend, maar met die diversiteit van kulture en die huidige wêreldddorpwaansin word dit moeiliker om te beantwoord.

Geografies is diegene wat hulself as Afrikane identifiseer daardie mense wat op die Afrika-kontinent woon, maar dan kom die kwessie van wortels: party woon dalk in Afrika maar het voorgeslagwortels in Europa, Asië, Amerika of Australië. Dalk speel velkleur ook 'n rol in Afrika-identiteit; swart mense wat in Amerika gebore is en daar grootgeword het, staan as Afro-Amerikaans bekend. Die meeste van hulle was nog nooit in Afrika nie, maar vanweë die kleur van hul vel word hulle met Afrika vereenselwig.

Volgens Achille Mbembe, in sy artikel "Afropolitanism": "Vir baie is om 'n ‘Afrikaan' te wees om ‘swart' te wees en dus ‘nie wit nie', met 'n graad van egtheid wat op die skaal van suiwer rasseverskil gemeet word." (2005)

Wat ons hieruit haal, is dat mense wat nie verstaan wat dit is om 'n Afrikaan te wees nie dink dat fisieke voorkoms jou outomaties 'n Afrikaan maak, wat ons dink verkeerd is. Afrika-identiteit word nie gedefinieer deur ras, geslag, godsdiens, geopolitieke grense* of etnisiteit nie, maar deur filosofieë en ideologieë ryk aan sedes, etiek en 'n Afrika-kultuur; in wese is Afrika-identiteit 'n geestesingesteldheid.

Vir my is Afrika-identiteit om in staat te wees om Afrika jou tuiste te noem. Ongeag kleur, wortels of geografie is om 'n Afrikaan te wees dus die vermoë om Afrika jou tuiste te noem.

… Afrika bestaan steeds en daar is 'n tipe Afrika-kultuur wat nog bestaan. As 'n mens na postkoloniale Afrika kyk, is die kontinent herbou en die mense onafhanklik, maar die effek van assimilasie* is dalk steeds sigbaar in die Afrika-kultuur. Die Afrika-leefstyl het verander, maar dan kom die vraag van moderniteit: waar is die lyn tussen verlies aan 'n kultuur en evolusie?

Opsommenderwys is die identiteit van die Afrikaan 'n geestesingesteldheid. Daar is kwalifiseerders en kategorieë vir die identiteit van wat 'n Afrikaan is. In wese word Afrika die wieg van die mensdom genoem, dus kan alles van Afrika wees, maar party dinge is meer as ander gekwalifiseer, dus is om 'n Afrikaan te wees werklik 'n geestesingesteldheid.

[Bron: Chiedza H. Kehle, My definition of African Identity, Academia, <https://www.academia.edu/8804387/My_definition_of_African_Identity?auto=download> Besoek 23/10/2018]

Woordelys:

* Geopolitieke grense – nasionale grense wat die gebied van 'n land omlyn
* Assimilasie – die proses om die koloniale lewenswyse in te neem en te aanvaar

IEB Copyright © 2019

7. Die outeur beskryf die Afrika-identiteit as "nie gedefinieer deur ras, geslag, godsdiens, geopolitieke grense of etnisiteit nie, maar deur filosofieë en ideologieë ryk aan sedes, etiek en 'n Afrika-kultuur; in wese is Afrika-identiteit 'n geestesingesteldheid."

   Bespreek wat dit werklik beteken.

8. Wat dink jy is die "kwalifiseerders" waarna die outeur kan verwys wanneer sy sê: "In wese word Afrika die wieg van die mensdom genoem, dus kan alles van Afrika wees, maar party dinge is meer as ander gekwalifiseer …"

   Watter tipes trekke **behoort** buitestanders in ons te sien wat ons as Suider-Afrikaners uitwys?

9. Dink jy dit is noodsaaklik dat ons 'n nasionale identiteit vorm? Verduidelik jou antwoord.

10. Ontwikkel as klas 'n definisie van wat dit beteken om 'n Afrikaan te wees. Jul definisie moet inklusief wees, iets waarmee julle julle kan vereenselwig en waarop julle trots kan wees.

IEB Copyright © 2019

VRAAG 2

MY LAND: DIE GOEIE, DIE SLEGTE EN DIE LELIKE

Doel: *Om te besin oor die negatiewe en positiewe aspekte van die land waarin jy woon en jou gedagtes en emosies hieromtrent te ondersoek.*

Bring persepsies in ooreenstemming met die waarheid

[Bron: <https://www.sagoodnews.co.za/perceptions-vs-reality-sa-worst-world/> Besoek 23/12/2018]

Volgens 'n opname wat in 2018 gedoen is en waaroor berig word in 'n artikel wat in Business Tech gepubliseer is, voel 76% van Suid-Afrikaners besorg oor die rigting wat hul land inslaan en slegs 24% dink dat hul land in die regte rigting beweeg.

[Business Tech, 12/8/2018, Here's how many middle-class South Africans think the country is on the right track. Business Tech, <https://businesstech.co.za/news/business/263583/heres-how-many-middle-class-south-africans-think-the-country-is-on-the-right-track/> Besoek 23/12/2018]

Bespreek die rol wat die media speel om hierdie negatiewe persepsies te skep.

"Slegte nuus arriveer as drama, terwyl goeie nuus inkrementeel is – en nie gewoonlik as nuuswaardig beskou word nie." – Bill Gates, 2017

- Waar pas jy in na aanleiding van jul besprekings in Vraag 1?
- Beskou jy jouself as 'n realis, pessimis of optimis?

Dit is belangrik dat ons moeilike en eerlike gesprekke met mekaar voer sonder vrees vir aanstoot of ongemak. Dit gee ons 'n geleentheid om na ander mense se menings en persepsies te luister en daardeur ons eie uit te daag.

Deur ons vrese en bekommernisse te erken kan ons dikwels verantwoordelikheid daarvoor aanvaar en bemagtig voel om op te tree.

IEB Copyright © 2019

Lees die bronne wat volg deur en beantwoord dan die vrae daarna eerlik en opreg.

Meningstuk 1: Wat gebeur tans in Suid-Afrika?

Ek is steeds verstom dat mense met hul lewe kan voortgaan en hulself kan bedrieg deur te dink dat alles in die haak is.

Eerstens is die ekonomie by rommelstatus, daar is niks meer hieroor te sê nie.

Die regerende party streef nou aktief daarna om die grondwet te verander om grond sonder vergoeding te onteien. Twee honderd plase is reeds geoormerk. Die boere maak vuurwapens bymekaar saam met groepe wat ook elke dag aktief lede en vuurkrag wen. Selfs al is hulle 'n minderheidsgroep, gaan hulle hulle daarteen verset. Hul mense word wreed gemartel, verkrag en vermoor in die ergste voorvalle wat enigiemand nog ooit gesien het en die media berig glad nie daaroor nie. Hiervan maak die regering seker.

Infrastruktuur word daagliks deur oproerige en woedende betogers vernietig. Armoede het so 'n enorme krisis geword met al die onwettige immigrante dat mense nou net vat wat hulle wil hê en as enigiemand hulle probeer keer, breek hulle af, plunder en brand af.

Die enigste elektrisiteitsvoorsiener is biljoene in die skuld, maar betaal steeds hul HUB miljoene aan onverdiende bonusse.

Die onderwysstelsel stort in duie met meer as 60 leerders in 'n klas en nie naastenby genoeg beskikbare onderwysers nie. Hulle hou aan om die slaagsyfer te verlaag om meer leerders te laat slaag. Daar is nie genoeg skole of hulpbronne nie. En steeds brand die massas skole af.

Die staatshospitale is vuil, ondervoorsien en het te min dokters aangesien hulle almal die land verlaat en dié wat oorbly nie die enorme las kan dra nie. Die hospitale is aaklige vuil plekke en hulle plaas pasiënte op die vloer op vuil komberse.

Die belastingbetalers wat die land aan die gang hou, word vinnig 'n al kleiner groep namate mense uit die land stroom. Die regering belas elke iedere ding waaraan hulle kan dink en hou aan om die prys van brandstof te verhoog. Iets moet meegee en dit word al moeiliker om te oorleef.

Die rassekrisis bereik breekpunt en mense word nou tronk toe gestuur vir die dinge wat hulle sê. 'n Vrou is van 'n vliegtuig afgegooi en afgedank vir 'n privaat teksboodskap wat sy aan 'n vriend gestuur het. Sosiale media word opgeblaas met al die skrikwekkende rassehaatplasings wat die rondte doen. Dit is 'n kruitvat wat wag om te ontplof.

Alles in aanmerking geneem is hierdie land 'n totale ramp wat wag vir in 'n burgeroorlog om uit te breek.

[Bron: Anonymous, 24/08/2018, Quora South Africa, <https://www.quora.com/What-is-happening-in-South-Africa-right-now> Besoek 22/12/2018]

1. In watter mate weerspieël die bekommernisse wat genoem word jou eie? Waarom sê jy so?

2. Wat is 'n paar van jou bekommernisse oor jou toekoms?

3. Oorweeg jou loopbaandoelwitte. Lyk dit vir jou haalbaar in die land waarin jy woon?

4. Hoe kan bekommernisse, soortgelyk aan dié wat in die stuk weerspieël word, mense se houding teenoor hul land en hul reaksies op verdere nasionale gevegte wat kan ontstaan, beïnvloed?

Meningstuk 2: Waarvan hou jy omtrent Suid-Afrika?

Ons het 'n eenvoudige vraag gevra … die antwoord was ongelooflik en het beslis ons harte veel warmer laat klop.

Hoofstroommedia kan ons dikwels laat voel asof ons aan die verloorkant van 'n lang stryd is met verhale van rassisme, haat en misdaad wat daagliks ons nuusvoer vul en ons so wanhopig laat voel.

Maar die waarheid is dat hierdie verhale net een kant van die Suid-Afrikaanse muntstuk is en in werklikheid het ons so baie dinge om te vier.

Waar daar sleg is, sal daar altyd goed wees. En die goeie sal altyd die slegte oortref.

Ons het besluit om ons lesers te vra om die nasionale gesprek te verander, om mekaar te inspireer en vir ons te vertel waarvan hulle die meeste omtrent Suid-Afrika hou en die reaksie was ongelooflik!

Lee-Ann Meyer sê: "Ek woon nou oorsee en mis Suid-Afrika en sy vriendelike en diverse, gawe mense elke dag. Suid-Afrika, ek hou van jou sonskyn, die pragtige sonsopkomste en sonsondergange, die wonderlike natuurlewe, die reuk van 'n storm wat naderkom wanneer 'n mens in Johannesburg is, die mooi strande en skoon oseane langs die ruwe kuslyn, die heerlike en geurige kos om enigiemand te laat watertand, die parkwedlope, die Karoo (daar is geen plek soos dié nie), die buitelugkosmarkte en -kunsmarkte met hul pragtige handwerk, die mense van die Reënboognasie, hul glimlagte en goedhartigheid.

Suid-Afrika is 'n pragtige land en daar is geen ander land soos dié nie. Ek bid elke dag vir vrede en voorspoed vir die mense van Suid-Afrika – waarom een van die beste plekke op Aarde ruïneer?"

Keri-Lee Stroebel voeg by: "Somertyd ruik na braai. Afrika-lofsange en feesliedere, veral wanneer dit saamgesing word."

IEB Copyright © 2019

Laura Ashley Smith sê: "Die mis wat oor die berg aanrol, die soutlug en knarsende seesand aan die kus. Kerriebrood, worsbroodjies, madoembies, braaihoender op 'n Sondag, melktert, kampkoffie. Boerboele, rooibokke, loeries en hadedas. Nkosi Sikelela, Mango Groove, die Parlotones. Slap chips by Wimpy, 'n steak by Spur. Behou die visie en vertrou die proses, Suid-Afrika. Oos, wes, tuis bes."

Eli Konstant se plasing: "Net SUID-AFRIKA self. Meer goeie as slegte mense hier, baie liefde wat gegee word tussen elke geloof en kleur. Het gaste gehad wat oorgebly het tydens hul eerste besoek aan hierdie pragtige land en hulle gaan weg as ambassadeurs vir iets wat heel pragtig en vrygewig is met die woorde dat hulle gedurende hul reise nie dikwels na plekke 'terugkeer' nie, maar dat hulle na Suid-Afrika sal terugkeer. Die goue randjie wat hierdie land oordek, is soveel groter as die wolk. VIVA SUID-AFRIKA ... ons het jou lief."

Fatima Valiallah Bhyat sê: "Ons diversiteit; ons gasvryheid; ons vermoë om deur enigiets te kom; ons vermoë om saam te staan wanneer dit nodig is; ons pragtige en kleurvolle unieke kultuur en die feit dat net ons weet hoe om 'n fantastiese braai te hou."

Shirley Aitken se kommentaar: "Die feit dat jy 'n lewenslange vriend kan maak net deur 'n geselsie in die tou in Spar aan te knoop – Suid-Afrikaanse harte word omgeef van 'n sin vir humor soos niemand anders s'n nie."

Pumelele Gawula voeg by: "Natuurlike diversiteit. Ons is die enigste land op hierdie planeet wat Moslems en Christene het wat langs mekaar leef in vrede en harmonie. O, en laastens sien ons humor in elke situasie, goed of sleg."

[Bron: Brent Lindeque, 20/06/2018, Good Things Guy.com, <https://www.goodthingsguy.com/opinion/opinion-piece-what-do-you-love-about-south-africa/> Besoek 22/12/2018]

5. Is jy van mening dat die negatiewe dinge omtrent ons land swaarder weeg as die goeies? Verduidelik jou redenasie.

6. In watter mate moedig die positiewe menings van ander jou aan om positief te bly te midde van jou bekommernisse?

7. By watter van bogenoemde positiewe kommentaar vind jy aanklank en waarom?

8. Wat dink jy kan gedoen word om jou meer gemoedsrus te gee in die land waarin jy woon? Wees spesifiek oor veranderinge wat jy dink vir jou sal werk. As jy dink daar is niks wat gedoen kan word nie, moet jy verduidelik waarom jy hierdie persepsie het.

9. Hoe voel jy wanneer volwassenes vir jou sê dat die jeug die antwoord is op die wêreld se probleme? Word jy geïnspireer deur die geleenthede wat voorlê of kwaad oor die bedreigings?

VRAAG 3

VERANDER PROBLEME IN GELEENTHEDE – JEUGAKTIVISME

Verpligtend (20 punte)

Doel: *Om die belangrikheid daarvan te oorweeg om ons land se probleme in geleenthede vir positiewe verandering en ontwikkeling te omskep.*

Lees die bron hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

'n Jonger generasie is vasbeslote om nuwe lewe in Suid-Afrikaanse aktivisme te blaas

Meer as 20 jaar sedert die einde van apartheid blaas 'n nuwe leierskapgenerasie weer lewe in die aktivismeruimte in Suid-Afrika wat baie glo momentum verloor het – en bring nuwe hoop dat die land meer effektief aandag kan gee aan sy uitdagings rondom sosiale geregtigheid en gelykheid.

In Oktober 2018 is aangekondig dat die internasionaal hoog aangeskrewe Student Peace Prize aan Fasiha Hassan toegeken is vir haar rol as een van die leiers in die #FeesMustFall-veldtog. Sy is geloof vir haar "niegewelddadige pogings om gelyke toegang tot hoër onderwys te verkry" en het erkenning ontvang vir haar betrokkenheid om vrede, menseregte en demokrasie aan te moedig.

Die #FeesMustFall-veldtog het in 2015 begin uit protes teen hoë studentegelde by tersiêre instellings en om die regering te vra vir gratis universiteitsonderrig. Ten spyte van ontwrigtings, geweld en skade aan eiendom het die protes gelei tot geen verhoging in onderriggelde vir 2016 nie en beperkte verhogings vir 2017, en die Centre for the Study of Violence and Reconciliation het bevind dat die beweging wel bewustheid van die noodsaaklikheid van die transformasie van hoër onderwys bewerkstellig het.

Een rede vir die sukses van die beweging kan die betrokkenheid wees van jong leiers soos Hassan – 'n regstudent by Wits wat sedertdien werk gekry het as deel van die ANC se kommunikasiespan – wat nuwe energie en visie na Suid-Afrika se kwynende aktivismesektor bring.

Aktivisme in Suid-Afrika het 'n ryk geskiedenis met sterk wortels in die apartheidstryd. Baie aktiviste kom uit hierdie era van baklei om die stelsel van onderdrukking te verander. Dit het aanleiding gegee tot ikoniese leiers soos Nelson Mandela, Steve Biko en Walter Sisulu.

Navorsing deur die UCT Graduate School of Business, wat 'n opname gedoen het onder 16 aktiviste in postapartheid-Suid-Afrika, het bevind dat baie die gebrek aan 'n duidelike en verenigende vyand of saak betreur en hunker na die "heldeleiers" van die verlede.

Daar is egter hoop dat 'n nuwe generasie jong aktiviste vars energie en entoesiasme sal bring na die uitdagings waarmee ons te doen het.

Min is bekend oor aktivisteleierskap; aktivisme word meestal vanuit ekonomiese, politieke of ander perspektiewe verstaan, en nie vanuit 'n leierskap- en/of organisasieperspektief nie. Die Graduate School of Business se navorsing is 'n poging om hierdie gaping te vul.

Dit het bevind dat goeie aktivisteleiers baie van dieselfde eienskappe as ander leiers het – charisma, empatie en die vermoë om waarlik die ervaring van ander te verstaan – daar is ook subtiele verskille. Daar is dikwels 'n persoonlike motivering en 'n openbare verwagting dat

IEB Copyright © 2019

aktivisteleiers byvoorbeeld onselfsugtig moet wees en die begeerte moet hê om ander te help, wat tot konflik binne individue kan lei. Hierdie konflik is die gevolg van skuld wat spruit uit die aktiviste se relatiewe mag of bevoorregting met betrekking tot diegene wat hulle probeer ophef.

Die navorsing het bevind dat jonger aktiviste leierskap nietemin op vars en energieke maniere benader. Hulle is meer onafhanklik en kan optree sonder om vir leiding te moet wag; hulle het meer van 'n "kan dit doen"-houding en het nie veel leiding – of selfs toestemming – om op te tree nodig nie.

Aspekte hiervan kan gesien word in die #FeesMustFall-veldtog, wat soms gelyk het asof dit nie duidelike leiers het nie en tog 'n sterk vloedgolf van ondersteuning gehad het, deels aangedryf deur sosiale media – die werktuig van die jonger generasie. Sosiale media speel ook 'n groot rol in aktivisme wêreldwyd.

In 'n land soos Suid-Afrika, wat veg vir sy ekonomiese oorlewing en steeds diep verdeeld is wat ras en klas betref, sal die toekoms afhang van hoe suksesvol ons saamwerk om sosiale ongeregtigheid en ongelykheid aan te pak.

Die burgerlike samelewing en aktivisme kan 'n sleutelrol speel om alles bymekaar te bring. Die verskyning van sterk en inspirerende jong stemme in die Suid-Afrikaanse aktivismeruimte is rede tot optimisme en jong leiers soos Hassan verdien om gevier en gekoester te word.

[Bron: Clint Maggott, 11/08/2018, Daily Maverick, <https://www.dailymaverick.co.za/article/2018-11-11-a-younger-generation-is-charged-up-to-breathe-new-life-into-sa-activism/> Besoek 14/12/2018]

1. Waarom is die Student Peace Prize volgens die bron aan Fasiha Hassan toegeken? (1)

2. Doen navorsing oor die volgende:

   2.1 Watter posisie het Fasiha Hassan beklee wat haar invloed gegee het om vir gelyke toegang tot tersiêre onderwys te kan veg? (1)

   2.2 Sit kortliks uiteen presies waarvoor Fasiha Hassan gestaan het. (2)

   2.3 Watter persoonlike risiko's het Fasiha Hassan as aktivis moontlik geloop? (2)

   2.4 Watter psigologiese uitwerking kan jong aktiviste na 'n protes beleef? (1)

3. Dink jy dat die innerlike konflik wat aktiviste ervaar geregverdig is, d.w.s. behoort hulle so te voel? Waarom sê jy so? (2)

4. In die lig van die potensiële risiko's en emosionele uitwerking van aktivisme, dink jy dat die risiko's swaarder weeg as die voordele? Waarom sê jy so? (2)

5. Waarom dink jy dat baie aktiviste die gebrek aan 'n "duidelike en verenigende vyand of saak" betreur (daaroor kla, hartseer is, teleurgesteld voel) en wat kan/moet hulle doen om dit op te los? (2)

6. Put uit die bron en noem enige vyf eienskappe wat die meeste jong aktiviste het. (5)

7. Watter twee faktore sal volgens die artikel 'n rol speel in 'n positiewe toekoms vir Suid-Afrika? (2)

[20]

VRAAG 4

4.1 **INSPIRERENDE HULPBRONNE –** Wees lief vir Afrika

Kyk na die volgende videogrepe:

(a) "Africa Rising"
<https://www.youtube.com/watch?v=GDfm8pp89Uk>

(met Tiwa Savage, Davido, Micasa, Diamond en Lola Rae)

[Davido:]
Ale le le ma ma ma,
Ama la na le le le,
O shake it for Africa,
Ee do it for Africa,
Ama ma ma le le le,
Ole le le ma ma ma,
O shake it for Africa,
Oya rise up and stand up for Africa,

[Micasa:]
See the whole world, be looking at us, yeah,
'Cos our land is honey,
All the future money,
And thina, siyagijima, no,
No asilali, siyathandi mali,
They want it (eyo),
They need it (ayma),
We have it (yes a),
Let the world come and taste this beautiful land,
They want it (oh),
They need it (yeah),
We have it (aah),
Let the world come and taste this beautiful land now,

[Chorus:]
I love my Africa naa naa, (Rise up! Oh Africa rise up!)
I love my Africa naa naa, (Rise up! My mother Africa, rise up!)
We are one Africa naa naa, (Together, lifting Africa, rise up!)
I love my Africa naa naa, (Rise up! Beautiful Africa, rise up!)

[Davido:]
I'm so happy to be a part of this continent,
Call your sisters and your brothers and your friend,
Let's get together, let's hold hands and let us dance,
Let's unite and give ourselves another chance,
As you dey waka for road you go see many tins, everything dey up, people dey jolly, oya dance!
(Let Africans be great!)
And in the sun or the rain or the sweet or the pain, we still dey here together, because (Let Africans be great!)

IEB Copyright © 2019

Oh Nelson Mandela, Lupita Nyongo Ooh Desmond Tutu, (Let Africans be great!)
Oh Barack Obama, Kwame Nkrumah, all my freedom fighters, (Let Africans be great!)

[Sarkodie:]
Huh! You know what time it is! Let's go! C'mon!
Africa stand up! Everybody move, make I dey see your hands up, we came a long way, so now we can't stop,
Free for life, we're taking off the handcuffs, we came to spread love,
Through the sea breeze, natural, mama Africa we need peace,
Home sweet home, everybody for feel free,
Check my people and check the beauty,
Doing my duty, we're trying to make it a better place for us,
And I believe it's gonna happen, in God we trust,
Straight from the bottom, all the way up to top, I prophesy it shall come to pass. Amen!
From dust to grass, from grass to grace, but it's left to us to make it happen on a daily basis, back to back,
Africa stands for peace, let's face the fact,

[Chorus:]
I love my Africa naa naa, (Rise up! Oh Africa rise up!)
I love my Africa naa naa, (Rise up! My mother Africa, rise up!)
We are one Africa naa naa, (Together, lifting Africa, rise up!)
I love my Africa naa naa, (Rise up! Beautiful Africa, rise up!)

[Diamond:]
Tai! Tanzania asante Nyerere baba,
Aah! Tunajivunia, upendo wetu na Amani,
Aah! Tena pia, Mugabe Mandera baba?
Aah! Tunajivunia upendo wetu na Amani?
Oh Tumejaaliwa mengi, o tena mengi,
Oh madini milima mbuga africa yetu?
Tazama mengi, o tena mengi?
Oh mito milima mbuga Africa yetu, yee'eeh,

[Chorus:]
I love my Africa naa naa, (Rise up! Oh Africa rise up!)
I love my Africa naa naa, (Rise up! My mother Africa, rise up!)
We are one Africa naa naa, (Together, lifting Africa, rise up!)
I love my Africa naa naa, (Rise up! Beautiful Africa, rise up!)

[Lola Rae:]
Peace is our strength, division is our weakness,
If we come closer, nothing will defeat us
(Rise up!), Africa higher! (Rise up!), Knowledge na power
(Rise up!), People no hala, let the music bring us closer,
Mama di mama di mama di mama di mama di yeey,
Everybody, go jolly party in Africa yeah,
(From the east to the west) Wave your flag up in the air,
(From the north to the south) I'm an African girl in a colourful world,

[Chorus:]
I love my Africa naa naa, (Rise up! Oh Africa rise up!)
I love my Africa naa naa, (Rise up! My mother Africa, rise up!)
We are one Africa naa naa, (Together, lifting Africa, rise up!)
I love my Africa naa naa, (Rise up! Beautiful Africa, rise up!)

(b) Give Africa a Chance
<https://www.youtube.com/watch?v=nO-DxdmDsVE>

(c) Young South Africans making cities safer | DW News
<https://www.youtube.com/watch?v=PizTVsPiuk4,>

(d) Africa's youth are leaders of today #AfricaYouthFwd
<https://www.youtube.com/watch?v=1QTX_-vQAaM>

(e) The Power of Youth – Youth Day in South Africa | The Justice Desk
<https://www.youtube.com/watch?v=y-sEllj2kRw>

4.2 **Leerderantwoord**

Verpligtend (30 punte)

HANDELSMERK: Suider-Afrika

Doel: *Om enige belangstellingsterrein wat ingryping in jou land vereis te identifiseer en uiteen te sit wat jou rol in hierdie ingryping kan wees om jou land se handelsmerk positief te ontwikkel en te beïnvloed.*

Africa Rising – wees deel van die oplossing en verseker dat jou land die soort plek word wat jy met trots jou tuiste kan noem!!!

Werk aktief aan die verwesenliking van 'n paar van die wenslysitems wat jy in Vraag 1.6 genoem het!!

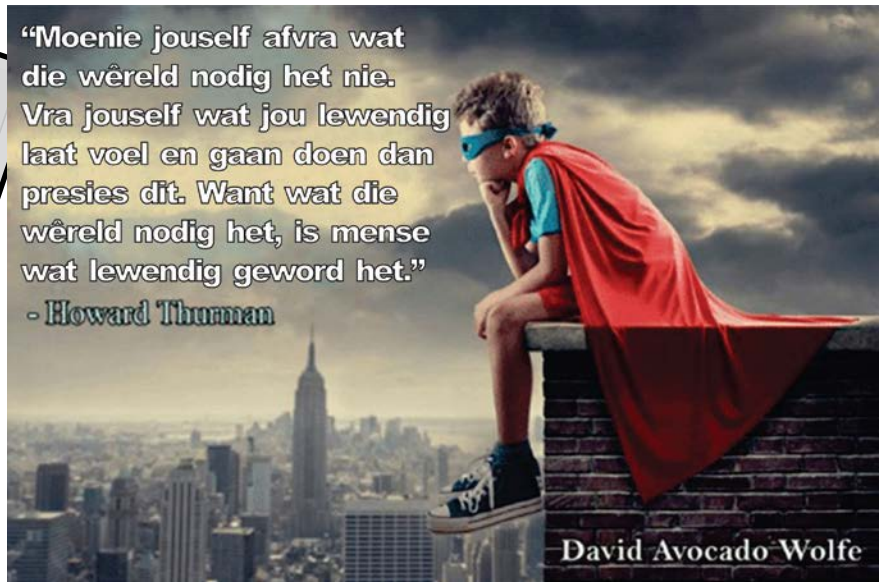

[Bron: <https://me.me/i/dont-ask-yourself-what-the-world-needs-ask-yourself-what-4026525> Besoek 22/12/2018]

IEB Copyright © 2019

Kies enige aspek van die land waarin jy woon wat uitdagings in die gesig staar en wat jy baie graag sal wil verander. Hoe kan jy jou sterk punte gebruik om hierdie uitdagings te begin konfronteer en om 'n positiewe impak te maak en jou land op hierdie gebied in 'n positiewe lig te stel?

Volg nou die instruksies wat hieronder uiteengesit word.

NB: Navorsing is noodsaaklik vir 'n gedetailleerde en akkurate verslag.

A. Inhoud [45]

1. **Noem die probleem en verskaf 'n gedetailleerde en holistiese oorsig oor hierdie probleem**, d.w.s. konteks – wat die kwessie is (6), alle belanghebbendes wat geraak word (2), waarom hierdie kwessie 'n probleem vir Suider-Afrikaners is (2). (10)

2. **Verskaf 'n kort, maar betekenisvolle verklaring van waarom jy besonder geesdriftig voel oor hierdie kwessie.** (5)

3. **Sit die probleem uiteen** – wat of wie het hierdie probleem veroorsaak, waarom bly dit 'n probleem, ens. (5)

4. **Noem/toon* jou superkrag** – oor watter spesiale vaardigheid, talent en/of persoonlike passie beskik jy wat gebruik kan word om aandag te gee aan die kwessie(s) wat jy geïdentifiseer het? (2)

5. **Gee nou 'n gedetailleerde verslag van hoe jy jou superkrag sal gebruik om 'n tasbare verskil in Suider-Afrika te maak.** (23)

   - WAT sal jy doen om die betrokke kwessie(s) uit te skakel of reg te stel en wat hoop jy om te bereik? (10)
   - HOE sal jy die impak van jou superkrag maksimaliseer en verseker dat jou inisiatief 'n sukses is? (5)
   - WIE sal jy werf om jou met hierdie inisiatief te help? Waarom? (3)
   - WAAROM sal hierdie inisiatief suksesvol wees? (3)
   - WANNEER beplan jy om met hierdie projek te begin en dit te voltooi? (2)

B. Aanbieding [10]*

Jou aanbieding moet 'n beroep op potensiële beleggers doen om hulle te motiveer om in jou en jou "projek" te belê. Die formaat en algehele voorkoms kan 'n unieke beroep doen op die bedryf van die beleggers op wie jy jou aanbieding wil rig (volgens jou talent wat jy geïdentifiseer het).

Jy kan bogenoemde inligting in enigeen van die twee uiteengesette vorme aanbied.

Jy is welkom om die volgorde van die inhoud te herrangskik om by jou gekose aanbiedingsmodus te pas. Visuele elemente moet die inhoud komplementeer en ondersteun en bydra tot jou oorkoepelende motiverende versoek.

- Dokumentêr (klank- en beeldopname)

  Jou dokumentêr moet videomateriaal insluit van die kwessie(s) wat jy gekies het en van jou wat jou "superkrag" op 'n positiewe manier gebruik om aandag te gee aan die geïdentifiseerde kwessie(s). Jy kan onderhoude voer met sleutelpersone en jy kan kies om die verlangde inhoud woordeliks te beantwoord of jy kan jou antwoorde digitaal op skrif inbed. Lengte van dokumentêr en eindresultaat hang af van hoe deeglik jy op die inhoudsvereistes reageer.

OF

- Projekplan (handgeskrewe/getik en visuele inhoud) – sigkopie of digitaal

  Jou projekplan moet foto's van jou wat jou "superkrag" gebruik om aandag te gee aan die kwessie(s) wat jy gekies het en ander visuele elemente insluit om te illustreer wat jy beoog om te bereik, ens. Die antwoorde op die inhoudafdeling moet met die beelde afgewissel word en lengte van plan en eindresultaat hang af van hoe deeglik jy op die inhoudsvereistes reageer. Beelde kan swart-en-wit wees.

C. Bronnelys [5]

'n Bronnelys moet ingesluit word. Maak asseblief seker dat jy 'n erkende akademiese verwysingsformaat gebruik.

Totaal van Vraag 4: 60 ÷ 2 = 30

30 punte

IEB Copyright © 2019

BESKRYWERS	UITSTEKEND	GOED	BEREIK	NIE BEREIK NIE
Probleembeskrywing	**8–10**	**6–7**	**4–5**	**0–3**
Die leerder stel die problem en verskaf 'n gedetailleerde en holistiese oorsig van hierdie probleem. Die leerder se antwoord gee rekenskap van: • wat die kwessie is (6) • alle belanghebbendes (2) • waarom hierdie kwessie problematies is vir Suider-Afrika (2)	Alle elemente word in deeglike detail bespreek. Uitstaande insig in die probleem word gedemonstreer.	Alle elemente word goed bespreek. Goeie insig in die probleem word gedemonstreer. Geringe besonderhede ontbreek.	Alle elemente is bespreek. Maar daar is ontbrekende skakels in die inligting. Kompleksiteit ontbreek. OF slegs 2 van die elemente word bespreek.	Alle elemente is baie swak bespreek. Daar is groot teenstrydighede. OF slegs 1 of 2 van die elemente word swak bespreek.
Persoonlike verklaring	**4–5**	**3**	**2**	**0–1**
Die leerder verskaf 'n kort, maar betekenisvolle verklaring van waarom hy/sy geesdriftig voel oor hierdie gekose kwessie	Die leerder se verklaring is baie betekenisvol en opreg.	Die leerder se verklaring is betekenisvol en opreg.	Die leerder se verklaring is soms beperk en nie heeltemal opreg nie.	Die leerder se verklaring is baie beperk/onopreg.
Oorsaak van probleem	**4–5**	**3**	**2**	**0–1**
Die leerder sit die probleem uiteen. Die leerder dui aan wat of wie die probleem veroorsaak het en waarom dit 'n probleem bly, ens.	Die probleem word deeglik uiteengesit – volledige begrip van die kwessie word getoon.	Die probleem word goed uiteengesit. Daar is geringe insinkings in begrip.	Die probleem word uiteengesit, maar daar is gapings in logika en detail.	Die probleem word baie simplisties uiteengesit. Beperkte denke en detail word weerspieël.
Leerder se superkrag	**2**	**1**	**0**	
Die leerder identifiseer sy/haar "superkrag" – wat betrekking het op die geïdentifiseerde kwessie(s).	Die leerder identifiseer sy/haar superkrag en dit kan effektief aandag gee aan die gekose kwessie(s).	Die leerder identifiseer sy/haar superkrag en dit kan in 'n mate aandag gee aan die gekose kwessie(s).	Geen superkrag word geïdentifiseer nie./Die superkrag is oppervlakkig of oneffektief.	
Beskrywing van oplossing	**19–23**	**14–18**	**10–13**	**0–9**
Die leerder gee 'n gedetailleerde verslag van hoe hy/sy sy/haar superkrag sal gebruik om 'n tasbare verskil in Suider-Afrika te maak. • WAT sal jy doen om die betrokke kwessie(s) uit te skakel of reg te stel en wat hoop jy om te bereik? (10) • HOE sal jy die impak van jou superkrag maksimaliseer en verseker dat jou inisiatief 'n sukses is? (5) • WIE sal jy werf om jou met hierdie inisiatief te help? Waarom? (3) • WAAROM sal hierdie inisiatief suksesvol wees? (3) • WANNEER beplan jy om met hierdie projek te begin en dit te voltooi? (2)	Alle elemente word in deeglike detail bespreek. Uitstaande insig word gedemonstreer deur die verskaffing van 'n omvattende aksieplan.	Alle elemente word in toereikende detail bespreek. Goeie insig word gedemonstreer deur die verskaffing van 'n goeie aksieplan.	Alle elemente word bespreek. Bevredigende insig word gedemonstreer deur die verskaffing van 'n aksieplan. Daar is egter gapings in detail.	Alle elemente word bespreek – maar inhoud ontbreek in die aksieplan en dit is baie swak deurdink. OF Slegs 'n paar van die elemente word bespreek. Die aksieplan is baie beperk.
Aanbiedingsmodus	**8–10**	**6–7**	**4–5**	**0–3**
Die ondersteunende en kreatiewe elemente (meegaande beelde, kundiges, visuele materiaal, musiek, ens.) is geskik – en is van toereikende gehalte wat waarde toevoeg tot die keuse van aanbieding.	Die ondersteunende elemente is hoogs komplementêr vir die aanbiedings-keuse. Die aanbieding is baie aantreklik.	Die ondersteunende elemente is komplementêr vir die aanbiedings-kesue. Die aanbieding is aantreklik.	Die ondersteunende elemente is ietwat komplementêr vir die aanbiedings-keuse. Die aanbieding is bevredigend.	Die ondersteunende elemente komplementeer nie die aanbieding nie en is baie beperk en van swak gehalte. Die aanbieding is swak.
Verwysings	**5**	**4**	**2–3**	**0–1**
'n Bronnelys is ingesluit in die korrekte akademiese verwysingsformaat.	'n Bronnelys is ingesluit in die korrekte formaat.	'n Bronnelys is ingesluit, maar daar is 'n fout in die formaat.	'n Bronnelys is ingesluit, maar daar is 2 of 3 foute in die formaat.	Slegs die URL word verskaf – 'n bronnelys is nie ingesluit nie.

IEB Copyright © 2019